

ಸಂಧಿ ೧೨ - ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಧಿ

ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ ಗುರುಗಳ || ಪಲ್ಲವಿ ||

ಸಂಧಿ ಸೂಚನೆ:- ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರಿಯಗುಣವ ಹರಿ
ತೆಗೆದುಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುದ
ಭೃಗುಮುನಿಪ ಪೇಳಿದನು ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನುಕ್ಷಿತಿಪನಿಗೆ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರಿಯಗುಣವ=ತನ್ನೊಳಗೆ ಇರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಗುಣವನ್ನು, ಹರಿ=ಶ್ರೀಹರಿಯು, ತೆಗೆದು, ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯರಿಗೆ=ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ, ಕೊಟ್ಟುದ=ಕೊಟ್ಟುದನು, ಭೃಗುಮುನಿಪ=ಭೃಗುಋಷಿಗಳು, ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನುಕ್ಷಿತಿಪನಿಗೆ= ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನು ರಾಜನಿಗೆ, ಪೇಳಿದನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಈ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಸಂಧಿ ಸೂಚನೆಯೆಂದು ಇದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಪೂರ್ವ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಟ್ಟ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರೂ “ಪುನಃ ಪುನಃ ಕಥಾಂಬೂಯಃ ಅಭ್ಯಾಸಾದುತ್ತಮಂ ಫಲಂ” ಎಂಬ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ದಾರ್ಡ್ಯ ಜನನಕ್ಕಾಗಿ ೨ ಸಲ, ೩ ಸಲ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಮನನವಾಗುವುದು. ಅದರಿಂದ ಫಲವು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಬರುವುದೆಂದು ಅದೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಿಭಾಗವಿಷಯವನ್ನೇ ಈ ಸಂಧಿಯಲ್ಲೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಿಭಾಗ ವಿಷಯವನ್ನು ದಾಸಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಹೇಳಿರುವರೆ? ಅಥವಾ ಮತ್ತಾರಾದರೂ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಹೇಳಿ ಉಪದೇಶ ಪರಂಪರಾ ಬಂದಿರುವುದೆ ಎಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನು ನಿವೃತ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಭೃಗುಮುನಿಪ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ:- ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಭೃಗುಋಷಿಗಳು ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನು ರಾಜನಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿರುವುದಾಗಿ, ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಆ ಭೃಗು ಮುನಿಗಳು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನೇ ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ದಾಸಾರ್ಯರು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ.

ಪರಮ ವಿಷ್ಣು ಸ್ವತಂತ್ರ ಮಾಯಾ
ತರುಣಿ ವಕ್ಷಸ್ಥಳವಾಸಿಯು
ಸರಸಿಜೋದ್ಭವ ಪ್ರಾಣೀವರ ಸಚಿವರೆನಿಸುವರು ||
ಸರ್ವ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ತಿಯು
ರುರಗಭೂಷಣಹಂಕೃತಿತ್ರಯ
ಕರೆಸುವಮರೇಂದ್ರಾರ್ಕಮುಖರಿಂದ್ರಿಯಪರೆನಿಸುವರು || ೧ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ವಿಷ್ಣು=ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ಪರಮ=ಎಲ್ಲರಿಕಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮನಾದ, ಸ್ವತಂತ್ರ=ಸ್ವತಂತ್ರ ಉಳ್ಳವನು. ಮಾಯಾ=ಮಾಯಾನಾಮಕರಾದ ತರುಣಿ=ನಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ಯೌವನಶೀಲರಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರು, (ಪ್ರಕೃತಿಯು) ವಕ್ಷಸ್ಥಳ ನಿವಾಸಿಯು=ಪರಮಾತ್ಮನ ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವವರು. ಸರಸಿಜೋದ್ಭವ=ಪರಮಾತ್ಮನ ನಾಭೀಕಮಲದಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ಪ್ರಾಣರು=ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವರು, ಈವರ=ಇವರಿಬ್ಬರೂ, ಸಚಿವರೆನಿಸುವರು=ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳೆನಿಸುವರು. ಸರ್ವ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ=ತಾನು ಮಾಡಿಸುವ ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲೂ, ತತ್ತಿಯರು=ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯರಾದವರು. ಅಹಂಕೃತಿತ್ರಯ=ವೈಕಾರಿಕ, ತೈಜಸ, ತಾಮಸವೆಂಬ ಮೂರುವಿಧ ಅಹಂಕಾರಗಳಿಗೆ, ಅಭಿಮಾನಿಗಳೆಂದು, ಕರೆಸುವ, ಉರಗಭೂಷಣ=ಸರ್ವಭೂಷಣರಾದ ರುದ್ರದೇವರು, ಅಮರೇಂದ್ರ=ದೇವೇಂದ್ರನು, ಅರ್ಕ= ಸೂರ್ಯನು, ಮುಖರು=ಇವರೇ ಮೊದಲಾದವರು, ಇಂದ್ರಿಯಪರೆನಿಸುವರು= ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿಗಳೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯ ೩೦ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನು ರಾಜನಿಗೆ ಭೃಗು ಋಷಿಗಳು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದ ವಾಕ್ಯವನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ- “ಭೃಗುರುವಾಚ || ಸ್ವತಂತ್ರಃ ಪರಮೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಮಾಯಾ ತಸ್ಯಾಂಗಸಂಗಿನೀ || ಬ್ರಹ್ಮಾಪ್ರಾಣಶ್ಚ ಸಚಿವೌ ಸರ್ವಕರ್ಮಸು ತತ್ತಿಯೌ ||೧|| ತ್ರಿವಿಧಾಹಂಕೃತಿಃ ಸಾಕ್ಷಾದ್ಬ್ರೂಹ್ಮೀ ಸಚಿವಃ ಸ್ಮೃತಃ || ಮನಸೋಧಿಪತಿಃ ಶಕ್ರೋರ್ಕಾದ್ಯಾ ಇಂದ್ರಿಯ ದೇವತಾಃ ||೨||” ಈ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥವನ್ನೇ ದಾಸಾರ್ಯರು ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಶ್ರೀವಿಷ್ಣು ಪರಮ

ಸ್ವತಂತ್ರನು. ಪರಮಾತ್ಮನ ವಕ್ಷಸ್ಥಳನಿವಾಸಿಯಾದ ಮಾಯಾ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ರಮಾದೇವಿಯರು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ಪ್ರಾಣದೇವರು ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಗಳು. ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲೂ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯರು. ಮೂರು ವಿಧವಾದ ವೈಕಾರಿಕ, ತ್ರೈಜಸ, ತಾಮಸವೆಂಬ ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೆ ಅಭಿಮಾನಿಯಾದ ರುದ್ರದೇವರೂ ಕೂಡ ಮಂತ್ರಿಯೇ, ಈತನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯು, ಇಂದ್ರನೂ, ಸೂರ್ಯಾದಿಗಳೂ ಮಿಕ್ಕ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿಗಳು.

ಈ ದಿವ್ಯಾಕಸರಂತೆ ಕಲಿಮೊದ
ಲಾದ ದೈತ್ಯರು ಸರ್ವದೇಹದಿ
ತೋದಕರು ತಾವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಮಾಡುವರು ||
ವೇಧನಂದದಿ ಕಲಿಯಹಂಕಾ
ರಾಧಿಪಾಧಮ ಮಧುಕುಕೈಟಭ
ಕ್ರೋಧಿ ಶಂಬರಮುಖರು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿನಿಸುವರು || ೨ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಈ ದಿವ್ಯಾಕಸರಂತೆ=ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳಂತೆ, ಕಲಿ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯರು, ಸರ್ವ ದೇಹದಿ=ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶರೀರದಲ್ಲೂ, ತೋದಕರು= ಪ್ರೇರಕರು, ತಾವಾಗಿ, ವ್ಯಾಪಾರಗಳ=ಮಾಡಬೇಕಾದ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರು. ವೇಧನಂದದಿ=ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಂತೆ, ಕಲಿಯು (ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಹೇಗೆ ದೇವೋತ್ತಮರೋ ಹಾಗೆ ಕಲಿಯು ದೈತ್ಯೋತ್ತಮನೆಂದರ್ಥ.) ಮತ್ತು ಅಹಂಕಾರಾಧಿಪ=ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೆ ಅಭಿಮಾನಿಯು. ಅಧಮ=ಅಧಮನಾದ, ಮಧು=ಮಧು ಎಂಬ ದೈತ್ಯನು, ಕು=ಕುಚ್ಚಿತನಾದ, ಕೈಟಭ=ಕೈಟಭನೆಂಬ ಅಸುರನೂ, ಕ್ರೋಧಿ=ಮಹಾ ಕೋಪಿಷ್ಠರಾದ, ಶಂಬರಮುಖರು=ಶಂಬರಾಸುರ ಮೊದಲಾದವರು ಮನಸ್ಸಿಗೆ, ಸ್ವಾಮಿಯೆನಿಸುವರು=ಅಭಿಮಾನಿಗಳೆನಿಸುವರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯ- “ಏವಮೇವಹಿ ಕಲ್ಯಾಣ್ಯಾಃ ಸರ್ವ ದೇಹೇಷು ಸಂಸ್ಥಿತಾಃ || ಬ್ರಹ್ಮವಚ್ಚಕಲಿಸ್ತೇಷಾಂ ಬಂದಕೋಹಂಕೃತಿ, ಸ್ತೃತಃ ||೨|| ಮಧುಕೈಟಭ ಮುಖ್ಯಾಶ್ಚ ಶಂಬರಾದ್ಯಾ ಮನೋಧಿಗಾಃ” ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಹೇಗೆ ಸರ್ವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲೂ ಇದ್ದು ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಿರುವರೋ ಅದರಂತೆ ಕಲಿ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯರೂ ಸಹ ಸರ್ವ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ದೇಹದಲ್ಲೂ ಇದ್ದು ಪಾಪಪ್ರೇರಕರಾಗಿ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವರು. ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಹೇಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠರೋ ಹಾಗೆ ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿ ಕಲಿಯು ಶ್ರೇಷ್ಠನು. ಇವನು ಅಹಂಕಾರಾಭಿಮಾನಿಯು. ಅಧಮರಾದ ಮಧು ಕೈಟಭರು ಶಂಬರಾಸುರ ಮೊದಲಾದವರು ಮನೋಭಿಮಾನಿಗಳು. ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯದ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥವು ಪದ್ಯಾರ್ಥವು ಒಂದೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಬರೆಯಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ದೇವತೆಗಳೋಪಾದಿ ನಿತ್ಯದೊ
ಳೇವಮಾದಿ ಸ್ವನಾಮದಿಂದಲಿ
ಯಾವದಿಂದ್ರಿಯಗಳೊಳು ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಮಾಡುವರು ||
ಸೇವಕರ ಸೇವಾನುಗುಣ ಫಲ
ವೀವ ನೃಪನಂದದಲಿ ತನ್ನ ಸ್ವ
ಭಾವಸ್ವಾತಂತ್ರಿಯ ವಿಭಾಗವಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಹರಿ || ೩ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ದೇವತೆಗಳೋಪಾದಿ=ತತ್ವಾಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳಂತೆ, ನಿತ್ಯದೊಳು, ಏವಮಾದಿ=ಇವೇ ಮೊದಲಾದ, (ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಕಲಿ, ಮಧು ಕೈಟಭ ಮೊದಲಾದ) ಸ್ವನಾಮದಿಂದಲಿ=ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ, ಯಾವದಿಂದ್ರಿಯಗಳೊಳು=ಎಲ್ಲಾ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲೂ, ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಮಾಡುವರು=ಇದ್ದು ಆಯಾ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಆಗೋ ಪಾಪಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಸೇವಕರ ಸೇವಾನುಗುಣ=ಸೇವಕರು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸಗಳ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಫಲವೀವ=ಅವರವರಿಗೆ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸಂಬಳಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ, ನೃಪನಂದದಲಿ=ರಾಜನಂತೆ, ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವ=ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿರುವ, ಸ್ವಾತಂತ್ರಿಯ= ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು, ಹರಿ= ಪರಮಾತ್ಮನು, ವಿಭಾಗವ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯ-ಅನ್ಯೇಪಿದೇವದೈತ್ಯಾಸ್ತು ತತ್ತದಿಂದ್ರಿಯಮಾನಿನಃ ||೪|| ಸ್ವತಂತ್ರೋಪಿ ಹರಿಸ್ಯಷ್ಟೈ ಸ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರಮನೇಕಧಾ|| ವಿಭಜ್ಯಾದಾನ್ಯುಪ ಇವ ಸರ್ವಕಾರ್ಯೇಷು ಲೀಲಯಾ ||೫|| ತತ್ತತ್ಸಾ ತಂತ್ರಯೋಗೇನ ಫಲಭಾಕ್ಸಪ್ರಜಾಯತೆ||” ಇನ್ನೂ ಇತರರಾದ ದೇವ ದೈತ್ಯರುಗಳು ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಿರುವರು. ರಾಜನು ಸೇವಕರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ, ದೇಶಾಧಿಕಾರ, ಗ್ರಾಮಾಧಿಕಾರ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಅವರಿಂದ ತಾನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಸಂಬಳ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ, ಪರಮಾತ್ಮನು ಸರ್ವಸ್ವತಂತ್ರನಾದರೂ ತನ್ನೊಳಗಿರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ಕಲಿ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಕೊಟ್ಟ ಸ್ವಾತಂತ್ರದಿಂದ ಅವರುಗಳು ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಪುಣ್ಯಪಾಪಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾದ ಸುಖದುಃಖಾದಿಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವರು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಸ್ವಾತಂತ್ರವನ್ನು ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ-

ಅಗಣಿತ ಸ್ವಾತಂತ್ರಿಯವ ನಾಲ್
ಬಗೆ ವಿಭಾಗಮಾಡಿ ಒಂದನು
ತೆಗೆದು ದಶವಿಧಗೈಸಿ ಪಾದರೆ ಪಂಚಪ್ರಾಣನಲಿ ||
ಮೊಗಚತುಷ್ಟಯನೋಳ್ ಸಪಾದೈ
ದುಗುಣವಿರಸಿದ ಮತ್ತೆ ದಶವಿಧ
ಯುಗಳ ಗುಣವನುಮಾಡಿ ಎರಡು ಸದಾಶಿವನೊಳಿಟ್ಟು || ೪ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಅಗಣಿತ=ಲೆಖ್ಯವಿಲ್ಲದ, ಸ್ವಾತಂತ್ರಿಯವ=ಸ್ವತಂತ್ರಗುಣವನ್ನು, ನಾಲ್ಕು=೪ ಬಗೆಯಾಗಿ, ವಿಭಾಗವಮಾಡಿ, ಒಂದನು ತೆಗೆದು=ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ದಶವಿಧಗೈಸಿ=ಹತ್ತು ಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಪಾದರೆ ಪಂಚ=ಕಾಲುಕಮ್ನಿ ಐದನ್ನು ಅಂದರೆ (೪||) ನಾಲ್ಕು ಮುಕ್ಕಾಲು ಭಾಗಗಳನ್ನು, ಪ್ರಾಣನಲಿ=ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣ ದೇವರಲ್ಲೂ, ಮೊಗಚತುಷ್ಟಯನೋಳ್=ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಲ್ಲಿ, ಸಪಾದೈದು=(೫) ಐದೂಕಾಲು ಭಾಗಗಳುಳ್ಳ, ಗುಣ=ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಗುಣಗಳನ್ನು, ಇರಸಿದ=ಇಟ್ಟನು. ಮತ್ತೆ ಯುಗಳಗುಣವನ್ನು=ಎರಡನೆಯ ಭಾಗದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಗುಣವನ್ನು, ದಶವಿಧ=೧೦ ಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿ, ಮಾಡಿ, ಎರಡು=೨ ಭಾಗಗಳನ್ನು, ಸದಾಶಿವನೊಳು=ರುದ್ರದೇವರಲ್ಲಿ, ಇಟ್ಟು=ಇಟ್ಟನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ, ಅಗಣಿತವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಗುಣಗಳನ್ನು ೪ ಭಾಗ ಮಾಡಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ತೆಗೆದು ಅದನ್ನು ೧೦ ಭಾಗ ಮಾಡಿದನು. ಆ ಹತ್ತರಲ್ಲಿ (೪||) ನಾಲ್ಕು ಮುಕ್ಕಾಲು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಾಣದೇವರಲ್ಲೂ, (೫) ಐದೂಕಾಲು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟನು. ಎರಡನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ೧೦ ಭಾಗ ಮಾಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಹಂಕಾರಾತ್ಮಕ ರುದ್ರದೇವರಿಗೆ ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದ ವಾಕ್ಯ “ಸ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ ಚತುರ್ಥಾಂಶಂ ದಶಧಾವ್ಯಭಜದ್ಧರಿಃ ||೬|| ಪಾದೋನ ಪಂಚಕಂ ಪ್ರಾಣೇಸಪಾದಂ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ದದೌ || ದ್ವಿತೀಯೇತು ಚತುರ್ಥಾಂಶೇ ದಶಧೈವ ವಿಭಾಜಿತೆ ||೭|| ದ್ವಾವೇವಾಂಶಾವಹಂಕಾರಿ” ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥವನ್ನೆ ದಾಸಾರ್ಯರು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ‘ಪಾದರೆ ಪಂಚಪ್ರಾಣನಲಿ’ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥ ಮಾಡುವಾಗ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕರ್ತರು, ಪಾದ ಅಂದರೆ ಹತ್ತರಲ್ಲಿ ಪಾದ ೨|| ಎಂತಲೂ ಅರೆ ಅಂದರೆ ಅದರಲಿ ಅರ್ಧ ೧|| ಅಂತು ೩|| ಭಾಗಗಳನ್ನು ಪಂಚಪ್ರಾಣರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿರುವರು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ವಿರೋಧ ಬರುವುದು. ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ “ಪಾದೋನ ಪಂಚಕಂ ಪ್ರಾಣೇ” ಒಂದು ಕಮ್ನಿ ೫ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಅಂದರೆ ೪|| ನಾಲ್ಕು ಮುಕ್ಕಾಲು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಣದೇವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರವನ್ನು ೪ ಭಾಗ ಮಾಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ೧ ಭಾಗವನ್ನು ೧೦ ಭಾಗ ಮಾಡಿದನು. ಅದರಲ್ಲಿ ೪|| ಭಾಗ ಪ್ರಾಣದೇವರಿಗೆ, ೫ ಭಾಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ, ಅಂತು ಮಾಡಿ ರುದ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ಉಳಿದ ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮೂರು ಭಾಗ ಮಾಡಿ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ರಮಾದೇವಿಯರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನು ತಾನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನೆಂದು ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದಲ್ಲೂ ಹೇಳಿರುವರು. ಮತ್ತು ದಾಸಾರ್ಯರೂ ಸಹ ಹಾಗೇ ಹೇಳಿರುವರು. ವಾಯುದೇವರಿಗೆ ೩|| ಭಾಗ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ೫|| ಅಂತು ೯ ಭಾಗಗಳಾದವು. ಒಂದು ಭಾಗ ಉಳಿಯಿತು ; ಹೀಗೆ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ಹಿಂದಿನ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ೪೦೦ ಭಾಗಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿ ಒಂದು ೧೦೦ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವಾಯುದೇವರಿಗೆ ೪೮ ಭಾಗಗಳನ್ನೂ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ೫೨ ಭಾಗಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಪೂರ್ವಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ

ಹೇಳಿದ ೪೦೦ ರನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ೪ ಭಾಗವೆಂದು ಸುಲಭ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಭಾಗ ೧ಕ್ಕೆ ೧೦೦ ಆದವು. ಇಲ್ಲಿ ೧ನ್ನು ೧೦ ಮಾಡಿದರೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಇದರಿಂದ ಈ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ೧ಕ್ಕೆ ೮ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ೧೦ ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಈ ಸಂಧಿಯ ಪ್ರಕಾರ ವಾಯುದೇವರಿಗೆ ೪||. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ೫||. ಇವೆರಡನ್ನು ಪೂರ್ವ ಸಂಧಿಯ ಪ್ರಕಾರ ೧೦ ರಿಂದ ಗುಣಾಕಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಅದೇ ಲೆಖ್ಯ ಸರಿಹೋಗುವುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ- ೪|| ೫ X ೧೦ = ೪೦, ಹತ್ತರ ಮುಕ್ಕಾಲು ೭|| ಅಂತು ೪೭|| ಆಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇನ್ನು ಅರ್ಧ ಕೂಡಿಸಿ ೪೮ ಭಾಗಗಳನ್ನು ವಾಯುದೇವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಭಾಗ ಇಲ್ಲಿ ೫|| ಅಲ್ಲಿ ೫೨. ೫ X ೧೦ = ೫೦. ಹತ್ತರ ಕಾಲು ೨||, ಅಂತು ೫೨|| ಆಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇದರಲ್ಲಿ (||) ಅರ್ಧವನ್ನು ವಾಯುದೇವರಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ ೫೨ನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ಇದರಂತೆ ಮುಂದಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ರುದ್ರದೇವರಿಗೆ ಎರಡು ಭಾಗವೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಹಿಂದಿನ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ೨೦ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಇಂದ್ರನಿಗೆ ೧||ಗೆ ೧೫. ತತ್ವೇಶರಿಗೆ ೧ಭಾಗಕ್ಕೆ ೧೦ ಭಾಗ. ಸಕಲ ಜೀವರಿಗೆ ೧=೧೦. ಕಲ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ೪||, ಅಲ್ಲಿ ೪೫. ಹೀಗೆ ಪೂರ್ವ ಸಂಧಿಗೂ ಇಲ್ಲಿಗೂ ನೋಡಿದರೆ ೧ಕ್ಕೆ ೧೦ ಭಾಗವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ವಾಯುದೇವರಿಗೆ ೪|| ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ೫|| ಎಂದು ಹೇಳಿದ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಈ ಅರ್ಥವು ಸರಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಮಾಡದೆ ೩|| ಭಾಗ ವಾಯುದೇವರಿಗೆ ಎಂದು ಮಾಡಿದರೆ ಪೂರ್ವ ಸಂಧಿಯ ಲೆಖ್ಯದ ಪ್ರಕಾರ ೩೮ ಆಗಬೇಕಾಗುತ್ತೆ. ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ವಾಯುದೇವರಿಗೆ ೪೮ ಭಾಗವೆಂತಲೂ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ೫೨ ಭಾಗವೆಂತಲೂ, ದತ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸಂಧಿಯ ೨ನೆಯ ಪದ್ಯ- 'ಸತ್ಯಲೋಕಾಧಿಪನೊಳಗೆ ಐವತ್ತೆರಡು ಪವಮಾನನೊಳು ನಾಲ್ಕತ್ತು ಮೇಲೆಂಟಧಿಕ ಶಿವನೊಳಗಿಟ್ಟ ಇಪ್ಪತ್ತು' ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ದಾಸಾರ್ಯರು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವರು. ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದಲ್ಲೂ ಇದೇ ವಾಕ್ಯವಿರುವುದು ಈ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧ ಬರುವುದು. ಇದಲ್ಲದೆ "ಪಾದರೆ ಪಂಚಪ್ರಾಣನಲಿ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಾಪಾನಾದಿ ಪಂಚಪ್ರಾಣರಿಗೆ ೩|| ಭಾಗವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣವೂ ಉಂಟು. ಏನೆಂದರೆ- ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೂ, ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸಂಧಿಯ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೂ, ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಾಣದೇವರಿಗೆ ಪಾದೋನ ಪಂಚ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಪಂಚಪ್ರಾಣರೆಂಬುವುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ಪಂಚಪ್ರಾಣರಿಗೆ ೩|| ಭಾಗವೆಂಬುವುದೇ ದಾಸರಾಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದ್ದರೆ, ಪಾದರೆ ಪಂಚಪ್ರಾಣರಲಿ ಎಂದು ಬಹುವಚನವಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಾಣನಲಿ ಎಂಬ ಏಕವಚನದಿಂದ ಪಾದರೆ ಪಂಚ, ಪ್ರಾಣನಲಿ ಎಂದು ಬೇರೆ ಪದ ಮಾಡುವುದೇ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಪಾದರೆ ಪಂಚ ಅಂದರೆ ಪಾದ ಕಮ್ಮಿ ೫. ಅಂದರೆ ೪|| ಎಂಬರ್ಥವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ಅರ್ಥ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯ, ದಾಸರ ವಾಕ್ಯ ಇವೆರಡೂ ಸರಿಹೋಗುತ್ತವೆ. ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದುದನ್ನೇ ಈ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದೇವೆಂದು ಸಂಧಿಯ ೧೪ನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ "ಇನಿತು ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದೋಳ ಭೃಗುಮುನಿಪ" ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಈ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದ ವಾಕ್ಯವೇ ಇದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಹೀಗಿರಲು ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ದಾಸಾರ್ಯರ ವಾಕ್ಯವಿರಲಾರದೆಂಬುದೇ ಈ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಾಧಾರವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಪಾಕಶಾಸನ ಕಾಮರೋಳು ಸಾ
 ಧೈಕವಿಟ್ಟು ದಶೇಂದ್ರಿಯರಸ ದಿ
 ವೌಕಸಾದ್ಯರೋಳೊಂದು ಯಾವಜ್ಜೀವರೋಳೊಂದು ||
 ನಾಲ್ಕುವರೆ ಕಲ್ಯಾದಿ ದೈತ್ಯಾ
 ನೀಕಕಿತ್ತನು ಎರಡು ತ್ರಿವಿಧ ವಿ
 ವೇಕಗೈಸಿಂದಿರೆಗೆ ಒಂದೆರಡಾತ್ಮ ತನ್ನೊಳಗೆ || ೫ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಪಾಕಶಾಸನ ಕಾಮರೋಳು=ಇಂದ್ರ ಮನ್ಮಥರಲ್ಲಿ ಸಾಧೈಕವ= (೧||) ಒಂದೂವರೆ ಭಾಗವ, ಇಟ್ಟು ದಶೇಂದ್ರಿಯರಸ ದಿವೌಕಸಾದ್ಯರೋಳು=ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳೈದು, ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳೈದು ಹೀಗೆ ೧೦ ಇಂದ್ರಿಯಾಧಿಪರಾದ ದೇವತೆ ಮೊದಲಾದವರಲ್ಲಿ ಒಂದು=ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನೂ, ಯಾವಜ್ಜೀವರೋಳು=ಎಲ್ಲಾ ಜೀವರಲ್ಲೂ, ಒಂದು=ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನೂ, ಕಲ್ಯಾದಿ=ಕಲಿ ಮೊದಲಾದ, ದೈತ್ಯಾನೀಕಕಿ=ದೈತ್ಯರ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ, ನಾಲ್ಕುವರೆ=೪|| ಭಾಗವನ್ನು ಇತ್ತನು. ಎರಡು=ಉಳಿದ ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನು, ತ್ರಿವಿಧ ವಿವೇಕಗೈಸಿ=ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿ ಭಾಗಿಸಿ, ಆತ್ಮ=ಪರಮಾತ್ಮನು, ಇಂದಿರೆಗೆ=ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರಿಗೆ, ಒಂದು=ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು, ಕೊಟ್ಟು, ಎರಡು=ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನು, ತನ್ನೊಳಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಎರಡನೆಯ ೧ ಭಾಗವನ್ನು ೧೦ ಭಾಗ ಮಾಡಿ ೨ ಭಾಗಗಳನ್ನು ರುದ್ರದೇವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಪೂರ್ವ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದರು. ಮಿಕ್ಕ ೮ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಹಂಚಿದ ವಿವರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ- ಇಂದ್ರ ಮನ್ಮಥರಿಗೆ ೧|| ಭಾಗ,

ತತ್ವೇಶರಿಗೆ ೧ ಭಾಗ, ಯಾವಜ್ಜೀವರಿಗೆ ಒಂದು ಭಾಗ ಹಂಚಿ ಉಳಿದ ೪|| ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕಲಿ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರದ ೪ರಲ್ಲಿ ೧ ಭಾಗವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮ ವಾಯುಗಳಿಗೂ, ಮತ್ತೊಂದು ಭಾಗವನ್ನು ದೇವತೆಗಳು, ಮನುಷ್ಯರು, ಕಲಿ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟನು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಾಗಗಳು ಹೋದರೆ ಇನ್ನು ಎರಡು ಭಾಗಗಳುಳಿದವು. ಆ ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮೂರಾಗಿ ಭಾಗಿಸಿ ೧ ಭಾಗವನ್ನು ರಮಾದೇವಿಯರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಎರಡು ಭಾಗವನ್ನು ತಾನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶೇಷವಿರುವುದು. ಏನೆಂದರೆ- ಹಿಂದಿನ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಿಭಾಗವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ೪೦೦ ಭಾಗಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ ೧೦೦, ರುದ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ, ಕಲಿ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ ೧೦೦. ಹೀಗೆ ೨೦೦ ಹೋದರೆ ಉಳಿದ ೨೦೦ ರಲ್ಲಿ ೬೭ ಭಾಗವನ್ನು ರಮಾದೇವಿಯರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ತಾನು ೧೩೨|| ಭಾಗವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ೨೦೦ರನ್ನು ಮೂರು ಭಾಗ ಮಾಡಿದರೆ ಭಾಗ ೧ಕ್ಕೆ ೬೬ರಂತೆ ೬೬X ೩=೧೯೮ ಆದವು. ೬೬ ರಮಾದೇವಿಯರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ತಾನು ೧೩೨ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಅಂತು ೧೯೮ ಭಾಗಗಳಾದವು. ಉಳಿದ ಎರಡರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಂಗಸಂಗ ಹೊಂದುವ ಯೋಗ್ಯತೆ ರಮಾದೇವಿಯರಿಗೆ ಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ೧೧ ಭಾಗವನ್ನು ಆಕೆಗೆ ಕೊಟ್ಟು || ಮುಕ್ಕಾಲು ಭಾಗವನ್ನು ತಾನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನೆಂದು ಆ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಇಲ್ಲಿ ಅದರಂತೆ ೨ನ್ನು, ೩ ಭಾಗ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಭಾಗವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತೆ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಡುತ್ತೆ. ೨ ಭಾಗವನ್ನು ಮೂರು ಭಾಗ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಭಾಗ ೧ಕ್ಕೆ ೧೦ ಆಣೆ ಲ ಕಾಸಿನ ಭಾಗ ಬೀಳುವುದು. ಈ ಲೆಖ್ಯದಂತೆ, ೧೦ ವೀಸ ಲ ಕಾಸಿನ ಭಾಗ ರಮಾದೇವಿಯರಿಗೂ, ೧೧- ಒಂದೂ ಕಾಲೇವೀಸ ಅಂದರೆ (೧-೫-೪) ೧ ರೂಪಾಯಿ ಐದು ಆಣೆ ೪ ಕಾಸಿನ ಭಾಗ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಆಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಂಗಸಂಗದ ಯೋಗ್ಯತೆ ಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ೧೦ಆಣೆ ಲ ಕಾಸಿನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಬದಲು ೧೧ವೀಸ ಭಾಗವನ್ನು ರಮಾದೇವಿಯರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ತಾನು ಒಂದೂಕಾಲೇವೀಸಾಭಾಗ ಅಂದರೆ ೧ ರೂಪಾಯಿ ೫ ಆಣೆ ಭಾಗವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ “ಸಾರ್ಥ್ಯಕಂಚಿತ್ತ ದೈವತೇ! ಭಗವಾಃ ಪ್ರದದಾವಿಂದ್ರೇ ಏಕಮೇವೇಂದ್ರಿಯಾಧಿಪೆ ||೮|| ಏವಮೇವದದೌಜೀವೇ ದೈತ್ಯೇಭ್ಯಃ ಸಾರ್ಥಚಾತುರಾಃ || ಅಥದ್ವೌತು ತುರೀಯಾಂಕೌ ಸ್ವಾತಂತ್ರಸ್ಯಾವಶೇಷಿತೌ || ತೌವಿಧಾಯತ್ರಿಧಾತ್ಯಂ ಶಂ ಮಾಯಾಯೈಪ್ರದದೌಸ್ವಯಂ || ಶೇಷಂ ಭಾಗದ್ವಯಂ ಸ್ವರ್ಷಿಃ ಸ್ಥಾಪಯೇತ್ಸನಿಜೇಚ್ಛಯಾ ||೧೦||” ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಹೇಳಿರುವರು.

**ಈ ವಿಧದಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರಿಯತ್ವವ
ದೇವಮಾನವ ದಾನವರೊಳು ರ
ಮಾವಿನೋದಿ ವಿಭಾಗಮಾಡಿಟ್ಟಲ್ಲಿ ರಮಿಸುವನು ||
ಮೂವರೊಳಗಿದ್ದವರ ಕರ್ಮವ
ತಾವಿಕಾರವಗೈಸದಲೆ ಕ
ಲ್ಪಾವಸಾನಕೆ ಕೊಡುವನಾಯಾಸವರವರಗತಿಯ || ೬ ||**

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಈ ವಿಧದಿ=ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಾಗಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರಿಯವ=ತನ್ನೊಳಗಿರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರವನ್ನು, ದೇವ, ಮಾನವ, ದಾನವರೊಳು=ದೇವತೆಗಳು, ಮನುಷ್ಯರುಗಳು, ದೈತ್ಯರುಗಳು ಇವರುಗಳಲ್ಲಿ, ರಮಾವಿನೋದಿ=ರಮಾದೇವಿಯರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆನಂದವನ್ನು ಕೊಡುವ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ವಿಭಾಗಮಾಡಿಟ್ಟು, ಅಲ್ಲಿ=ಆ ದೇವ ಮಾನವರೊಳಿದ್ದು, ರಮಿಸುವನು. ಅವರ ಕರ್ಮವ=ಅವರು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು, ತಾ=ತಾನು, ವಿಕಾರವಗೈಸದಲೆ=ವ್ಯತ್ಯಾಸಮಾಡದೆ ಅನಾಯಾಸ=ಲೇಶಮಾತ್ರವೂ ಆಯಾಸಪಡದೆ, ಕಲ್ಪಾವಸಾನಕೆ=ಈ ಬ್ರಹ್ಮಕಲ್ಪದ ಅವಸಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಅವರವರ ಗತಿಯು=ದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ದೈತ್ಯರಿಗೂ, ಮನುಷ್ಯರಿಗೂ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾದ ಗತಿಯನ್ನು, ಕೊಡುವ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಈ ಪ್ರಕಾರ ಪರಮಾತ್ಮನು, ತನ್ನೊಳಗಿರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರವನ್ನು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ಮಾನವರಿಗೂ, ದಾನವರಿಗೂ ಹಂಚಿ ಕೊಟ್ಟು, ತಾನೂ ಅವರೊಳಗಿದ್ದು, ಅವರವರು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತಾಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುವನು. ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ದತ್ತವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರದಿಂದ ಅಮುಖ್ಯ ಪ್ರೇರಕರಾದ ದೇವದೈತ್ಯರು, ಜೀವರೊಳಗಿದ್ದು ಮಾಡಿಸುವ ಪುಣ್ಯಪಾಪಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಫಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವರು ಅಂದರೆ, ಪುಣ್ಯಪ್ರೇರಕರಾದ ದೇವತೆಗಳು ಪುಣ್ಯಫಲವನ್ನೂ ಪಾಪಪ್ರೇರಕರಾದ ದೈತ್ಯರು ಪಾಪಕರ್ಮದ ಫಲವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸುವರು. ಮಧ್ಯಮರಾದ ಜೀವರು ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳೆರಡರ ಫಲವನ್ನು ಕಿಂಚಿತ್ತಿಂಚಿತ್ ಅನುಭವಿಸುವರು. ಬ್ರಹ್ಮಕಲ್ಪಾವಸಾನದಲ್ಲಿ ಅವರವರ ಕರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮರಿಗೂ, ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಧ್ಯಮ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ

ಸುಖ ದುಃಖ ಮಿಶ್ರಿತವಾದ ನಿತ್ಯಸಂಸಾರವನ್ನೂ, ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಅಂಧಂತಮಸ್ಸನ್ನು ಕೊಡಿಸುವನು. ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ “ಯದೀಂದ್ರಿಯೇಣ ಯತ್ಕರ್ತುರ್ವಿ ಪುಣ್ಯಂ ಪಾಪಂಚ ದೃಶ್ಯತೆ || ತಸ್ಯತತ್ತ್ವತಂತ್ರತ್ವಾತ್ ಫಲಭಾಜೋಖಿಳಾಹಿತೆ” ಯಾವ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಪುಣ್ಯಪಾಪ ಮೊದಲಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರೋ ಆಯಾ ಕರ್ಮಫಲಕ್ಕೆ ಆಯಾ ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ದೇವದೈತ್ಯರು ಭಾಗಿಗಳಾಗುವರು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಕೊಟ್ಟ ಸ್ವತಂತ್ರದಿಂದ ದೇವದೈತ್ಯರೇ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದರಿಂದ ಆಯಾಫಲಗಳನ್ನು ಅವರವರೇ ಅನುಭವಿಸಬೇಕು. ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಏಕಾದಶಸ್ಕಂಧ ತಾತ್ಪರ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ:- ಜೀವಾಭಿಮಾನಿನಶ್ಚೈವ ತ್ರಿವಿಧಾಃ ಸಂಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ|| ಜೀವಮಾನ್ಯುತ್ತಮೋಬ್ರಹ್ಮಾಮಧ್ಯಮಃ ಸ್ವಯಃ ಮೇವತು || ಅಧಮಃ ಕಲಿರುದ್ಧಿಷ್ಟಸ್ತತ್ರಮಧ್ಯಮನೀಚಯೋಃ|| ವೃತ್ತಿಜನ್ಯಕ್ಲೃಧಾದುಃಖಪ್ರಭೃತ್ಯಖಿಳವೇವತು|| ನೋ ತ್ವಮಸ್ಯತುಜೀವಸ್ಯ ದೇಹಾದೇಶ್ಚಕಥಂಚನ|| ಜನ್ಮಾದಿಕ್ಯತದುಃಖಂತುದೇಹಮಾನ್ಯಸುರಸ್ಯತ್ || ಸುಪ್ತಾದ್ಯಪ್ಯಯಜಂ ದುಃಖಮಸುರೇಂದ್ರಿಯ ಮಾನಿನಃ|| ಕ್ಷುನ್ನಿಮಿತ್ತಂತು ಯದ್ಬುಖಂ ಪ್ರಾಣಮಾನ್ಯ ಸುರಸ್ಯ ತತ್|| ಭಯತರ್ಷಾ ದಿಜಂದುಃಖಂ ಮನೋಮಾನ್ಯ ಸುರಸ್ಯಚ|| ಜೀವಮಾನ್ಯಸುರಸ್ಯ ಸ್ಯಾತ್ಸರ್ವಂ ತತ್ಸಮುದಾಯತಃ || ಏವಮೇವ ಸುಖಂ ದೇವೇಷೂಭಯಂ ಮಧ್ಯಮೇಷುಚ || ಇತ್ಯಾದಿ” ಜೀವಾಭಿಮಾನಿಗಳು ಮೂರು ಪ್ರಕಾರ ಇರುವರು. ಉತ್ತಮರು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು. ಮಧ್ಯಮ ಜೀವಾಭಿಮಾನಿಯು ಪುರಂಜನನೆಂಬ ರಾಜನೋರ್ವನು, ಮತ್ತು ಸ್ವಯಂಜೀವನು. ಅಧಮನು ಕಲಿಯು. ಇವರಲ್ಲಿ ಜನನ ಮರಣ, ಹಶಿವೆ ಮೊದಲಾದ ದುಃಖಗಳೆಲ್ಲವು ಮಧ್ಯಮಜೀವಾಭಿಮಾನಿಗೂ ಅಧಮ ಜೀವಾಭಿಮಾನಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಹೊರತು ಉತ್ತಮ ಜೀವಾಭಿಮಾನಿಗಳಲ್ಲ. ಜನನಾದಿಗಳಿಂದಾಗುವ ದುಃಖವು ದೇಹಮಾನಿಯಾದ ದೈತ್ಯರಿಗೆ, ಹಶಿವೆಯಿಂದಾಗುವ ದುಃಖವು ಪ್ರಾಣಮಾನಿ ದೈತ್ಯನಿಗೆ, ಭಯ ಆಶಾದಿಗಳಿಂದಾಗುವ ದುಃಖವು ಮನೋಭಿಮಾನಿ ದೈತ್ಯನಿಗೆ. ನಾನು ನೀಚನಾದೆ; ನನಗಿಂತಲೂ ಅವರು ಚೆನ್ನಾಗಿರುವರಲ್ಲ ಎಂದು ಸಂಕಟಪಡುವ ದುಃಖವು ಚಿತ್ತಮಾನಿ ದೈತ್ಯನಿಗೆ; ಜೀವಮಾನಿಯಾದ ದೈತ್ಯನಿಗೆ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ದುಃಖವು ಉಂಟು. ಇದರಂತೆ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಆಯಾ ಇಂದ್ರಿಯ ಜನ್ಯ ಸುಖಗಳು ಆಯಾ ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿಗಳಾಗುವವು. ಮಧ್ಯಮರಾದ ಜೀವರಿಗೆ ಪುಣ್ಯದಲ್ಲೂ ಪಾಪದಲ್ಲೂ ಸಹ ಭಾಗವುಂಟು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ದಾಸಾರ್ಯರು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಕೋಚವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವರು.

ಆಲಯಗಳೊಳಗಿಷ್ಟ ದೀಪ

ಜ್ವಾಲೆ ವರ್ತಿಗಳನುಸರಿಸಿ ಜನ

ರಾಳಿಗಳಿಗೊಪ್ಪುವ ತೆರದಿ ಹರಿತೋರ್ಪ ಸರ್ವತ್ರ ||

ಕಾಲಕಾಲದಿ ಶ್ರೀಧರಾದು

ಗಾಲಲನೆಯರ ಕೂಡಿ ಸುಖಮಯ

ಲೀಲೈಯಲು ತ್ರಿಗುಣಕಾರ್ಯಗಳಹವು ಜೀವರಿಗೆ || ೭ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಆಲಯಗಳೊಳಗೆ=ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ, ಇಷ್ಟ=ಇರುವ, ದೀಪಜ್ವಾಲೆ= ದೀಪದ ಪ್ರಕಾಶವು, ವರ್ತಿಗಳನು=ಬತ್ತಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ=ಅನುಸಾರವಾಗಿ, ಜನರ, ಅಳಿಗಳಿಗೆ =ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ, ಒಪ್ಪುವತೆರದಿ= ಶೋಭಿಸುವಂತೆ, ಹರಿ=ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಸರ್ವತ್ರ=ಎಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೂ, ತೋರ್ಪ=ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಸುಖಮಯಂ= ಸುಖಸ್ವರೂಪನಾದ, ಪರಮಾತ್ಮನು, ಶ್ರೀಧರಾದುರ್ಗಾಲಲನೆಯರಕೂಡಿ=ಶ್ರೀದೇವಿ, ಭೂದೇವಿ ದುರ್ಗಾದೇವಿಯರೆಂಬ ಭಾರ್ಯೆಯರಿಂದೊಡಗೂಡಿ, ಕಾಲಕಾಲದಿ, ಲೀಲೈಯಲು=ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿರಲು (ದೇಹಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಅವರವರು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಾ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿರಲು) ಜೀವರಿಗೆ ತ್ರಿಗುಣಕಾರ್ಯಗಳು= ಸತ್ಪರಜಸ್ತಮೋಗುಣಸಂಬಂಧವಾದ ಪುಣ್ಯ, ಪುಣ್ಯಪಾಪಮಿಶ್ರ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳೆಂಬ ಮೂರು ವಿಧವಾದ ಕರ್ಮಗಳು, ಅಹವು=ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಆಗುವವು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ಬತ್ತಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ ದೀಪವನ್ನು ಹಚ್ಚಿದರೆ ಆ ಬತ್ತಿಯು ಸಣ್ಣದಾಗಿದ್ದರೆ ದೀಪದ ಕಾಂತಿಯು ಕಮ್ಮಿಯಾಗಿರುವುದು. ೧೦ ಬತ್ತಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ದೀಪವನ್ನು ಉರಿಸಿದರೆ ಜ್ವಾಲೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು. ಹೀಗೆ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ದೀಪಗಳ ಪ್ರಕಾಶವು ಬತ್ತಿಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಮ್ಮಿಯಾಗಿ ಒಪ್ಪುವಂತೆ ಈ ಜೀವರ ದೇಹದ ಹೃದಯ ಕಮಲವೆಂಬ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ದೀಪದಂತೆ ಶೋಭಿಸುವನು. ಈ ಉಪಮಾನದಲ್ಲಿ ಜೀವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯೇ ಬತ್ತಿ, ಆ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಭಗವತ್ಸ್ವರೂಪವು ಹೃದಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸುವುದು. ಬತ್ತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ದೀಪದಕಾಂತಿಯು ಹೆಚ್ಚು ಕಮ್ಮಿಯಾಗುವುದೇ ಹೊರತು, ದೀಪದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಭೇದವಿಲ್ಲವೋ, ಹಾಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಕೆಲವರ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಕಾಶನಾಗಿಯೂ, ಕೆಲವರ ಶರೀರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧಾರಣ ಪ್ರಕಾಶ ಉಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಕಾಣುವನು. ಜೀವರು ತ್ರಿವಿಧರು. ಈ ಮೂರುವಿಧ ಜೀವರಲ್ಲೂ, ತ್ರಿಗುಣಕಾರ್ಯಗಳು ಆಗುತ್ತವೆ.

ಸಾತ್ವಿಕರು ರಾಜಸ ತಾಮಸ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುವರು. ರಾಜಸರು ಸಾತ್ವಿಕ ತಾಮಸ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುವರು. ಆದರೆ ಸಾತ್ವಿಕರು ಮಾಡುವ ತಾಮಸ ಕರ್ಮಗಳು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಅಂಧಂತಮಸ್ಸಿಗೆ ಸಾಧನವಾದ ಭಗವನ್ನಿಂದಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲ. ತಾಮಸರು ಮಾಡುವ ಸಾತ್ವಿಕ ಕರ್ಮವಾದರೂ ಮುಕ್ತಿ ಸಾಧನಕರ್ಮಗಳಲ್ಲ. ಸಾತ್ವಿಕರು, ತಾಮಸರು ಮಾಡುವ ಪಾಪ ಪುಣ್ಯಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ, ಸ್ವರ್ಗ ನರಕಾದಿಗಳನ್ನನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧನವಾಗುವವು. ಅಂದರೆ ಸಾತ್ವಿಕರು ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ, ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಉಳ್ಳವರಾಗಿ ಆ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗರ್ಪಿಸಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಬೇಡಿಕೊಂಡು ಆ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಅಥವಾ ಕೆಲವು ಪಾಪಗಳು ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ಪುಣ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೆ, ಆ ಪುಣ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹಾನಿಮಾಡುವವು. ಹೀಗೆ ಸಾತ್ವಿಕರು ಮಾಡಿದ ಪಾಪವು ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪರೈವಸಾನ ಹೊಂದುವುದು. ಇದರಂತೆ ತಾಮಸರು ಮಾಡುವ ಪುಣ್ಯಗಳೂ ಕೂಡ ಅವರು ಮಾಡಿದ ಪಾಪ ಕರ್ಮಗಳು ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಮಿಂಚಿದ್ದರೆ, ಆ ಪಾಪವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಅವರ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಎಷ್ಟು ಪಾಪವಿರಬೇಕೋ ಅಷ್ಟು ಪಾಪಗಳೇ ಉಳಿಯುವವು. ಅಥವಾ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸಬಹುದು. ಕೆಲವು ಕಾಲ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸಬಹುದು. ಇಷ್ಟೇ ಹೊರ್ತುಮುಕ್ತಿಗೆ ಸಾಧನವು ಎಂದಿಗೂ ಆಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಾತ್ವಿಕ ತಾಮಸಾದಿಗಳಿಗೆ ಭೇದವೇನೆಂದರೆ ಸಾತ್ವಿಕರಿಗೆ ಪುಣ್ಯಭಾಗ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪಾಪ ಅಲ್ಪವಾಗಿರುವುದು, ತಾಮಸರಿಗೆ ಪಾಪ ಬಹಳವಾಗಿಯೂ, ಪುಣ್ಯ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ರಾಜಸರಿಗೆ ಎರಡು ಸಮವಾಗಿರುವುದೆಂಬ ಭಾವ. ಹೀಗೆ ಜೀವರು ತ್ರಿವಿಧ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಸತ್ತ ರಜಸ್ತಮೋಗುಣಾತ್ಮಕರಾದ ಶ್ರೀಭೂದುರ್ಗಾದೇವಿಯರಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಪರಮಾತ್ಮನು, ಜೀವರ ದೇಹದೊಳಗಿದ್ದು ಸತ್ತಗುಣಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಭೂದೇವಿಯರನ್ನು ತಮೋಗುಣ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ದುರ್ಗಾದೇವಿಯರನ್ನು ಕಾರಣರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಈ ಮೂವರಿಂದ ಕೂಡಿ ಆಯಾ ಜೀವರಿಂದ ಆಯಾ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಾ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿರುವನು.

ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂಮಾಳ್ಳ ಕರ್ಮ
ದ್ವಂದ್ವಗಳ ತನಗರ್ಪಿಸಲು ಗೋ
ವಿಂದ ಪುಣ್ಯವಕೊಂಡು ಪಾಪವ ಭಸ್ಮವನೆಮಾಳ್ಳ ||
ಇಂದಿರೇಶನ ಭಕ್ತಜನರನ
ನಿಂದಿಸುವರೊಳಗಿಪ್ಪ ಪುಣ್ಯವ
ತಂದು ತನ್ನವಗೀವ ಪಾಪಗಳವರಿಗುಣಿಸುವನು || ೮||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂ=ಕಣ್ಣ ಕಿವಿ ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ, ಮಾಳ್ಳ=ಮಾಡುವ, ಕರ್ಮದ್ವಂದ್ವಗಳ=ಪುಣ್ಯ ಪಾಪ ರೂಪಗಳಾದ ಎರಡು ವಿಧ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು, ತನಗರ್ಪಿಸಲು=ಪರಮಾತ್ಮನಿಗರ್ಪಿಸಲು, ಗೋವಿಂದ, ಪುಣ್ಯವಕೊಂಡು=ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಪಾಪವ, ಭಸ್ಮವನೆ ಮಾಳ್ಳ=ಬೂದಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವನು. ಇಂದಿರೇಶನ=ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಭಕ್ತಜನರನ=ಭಕ್ತರನ್ನು, ನಂದಿಸುವರೊಳಗೆ, ಇಪ್ಪ=ಇರುವ, ಪುಣ್ಯವ=ಪುಣ್ಯವನ್ನು, ತನ್ನವಗೆ=ತನ್ನ ಭಕ್ತನಿಗೆ, ಈವ=ಕೊಡುವನು. ಪಾಪಗಳ=ಪಾಪಗಳನ್ನು, ಅವರಿಗೆ ಉಣಿಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಕಣ್ಣ ಕಿವಿ ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಮಾಡುವ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗರ್ಪಿಸಿದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಪಾಪವನ್ನು ಭಸ್ಮಮಾಡುವನು. ಮತ್ತು, ತನ್ನ ದ್ವೇಷವನ್ನೂ, ತನ್ನ ಭಕ್ತರ ದ್ವೇಷವನ್ನೂ ಮಾಡುವ ಪಾಪಿಗಳು ಏನಾದರೂ ಪುಣ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಆ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದು ತನ್ನ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಹಂಚುವನು, ಪಾಪಗಳನ್ನು ಆ ಪಾಪಿಗಳೇ ಅನುಭವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವನು. ಅಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಭಕ್ತರು ಮಾಡುವ ಪಾಪಗಳನ್ನು, ತನ್ನಲ್ಲೂ ತನ್ನ ಭಕ್ತರಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಲ್ಲೂ ದ್ವೇಷ ಮಾಡುವ ಪಾಪಿಗಳಿಗೆ ಕೊಡುವನು. ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ “ಗೃಣಾತಿಚಹರಿಃಪುಣ್ಯಂ ಪಾಪಂ ಭಸ್ಮೀಕರೋತಿಚ|| ಸ್ವಸ್ಯಚ ದ್ರೋಹಿಣಃ ಕಿಂಚಿತ್ ಪಾಪಾಂಶಂ ಪ್ರದದಾತಿ ಸಃ ||೧೨|| ತಥೈವ ನಿಜ ಭಕ್ತಾನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಾದೀನಾಂಚಿಯೇದ್ರುಹಃ|| ತೇಭ್ಯ ಏವಹಿ ತತ್ಪಾಪ ವಿಭಾಗಂ ಪ್ರದದಾತ್ಯಜಃ ||೧೩|| ಪಾಪಕರ್ಮಣಿಯೇಪಿಸ್ಯುಃ ಸಹಾಯಾಃ ಪಾಪರೂಪಿಣಃ || ಯಥಾಪರಾಧಂ ತೇಭ್ಯೋಪಿ ಪಾಪಾನಾಂ ವಿಭಜತ್ಯಸೌ ||೧೪|| ದೈತ್ಯಭಾಗಗತಂ ಪುಣ್ಯಂ ತಥಾಭಾಗಂ ದದಾತಿಚ || ಪುಣ್ಯಕರ್ಮ ಸಹಾಯಾಯೇ ತೇಷಾಮಥಚಿಯೇ ನರಾಃ ||೧೫||” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ವಾಕ್ಯಗಳೇ ಇದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವು.

ಹೊತ್ತುಹೊತ್ತಿಗೆ ಪಾಪಕರ್ಮ ಪ್ರ
ವರ್ತಕರ ನಂದಿಸದೆ ತನಗಿಂ
ದುತ್ತಮರ ಗುಣಕರ್ಮಗಳ ಕೊಂಡಾಡದಲೆ ಇಪ್ಪಾ ||

ಮರ್ತ್ಯರಿಗೆ ಗೋಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸ್ತ್ರೀ
ಹತ್ಯ ಮೊದಲಾದಖಿಳ ದೋಷಗ
ಳಿತ್ತಪನು ಸಂದೇಹಬಡಸಲ್ಲಖಿಳ ಶಾಸ್ತ್ರಮತ || ೯ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಹೊತ್ತುಹೊತ್ತಿಗೆ=ಪ್ರಾತಃಕಾಲ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ, ಸಾಯಂಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಪಕರ್ಮ ಪ್ರವರ್ತಕರ= ಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ದುಷ್ಟರನ್ನು, ನಿಂದಿಸದೆ, ತನಗಿಂದುತ್ತಮರ=ತನ್ನಕಿಂತಲೂ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲೂ, ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲೂ, ಅಥವಾ ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲೂ ಉತ್ತಮರಾದವರ, ಗುಣಕರ್ಮಗಳ=ಗುಣಗಳನ್ನು ಅವರ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಕೊಂಡಾಡದೆ ಇಷ್ಟ= ಇರುವ, ಮರ್ತ್ಯರಿಗೆ=ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ, ಗೋಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ತ್ರೀಹತ್ಯಾ=ಗೋಹತ್ಯಾ, ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾ, ಸ್ತ್ರೀಹತ್ಯಾ ಮೊದಲಾದ ಅಖಿಳದೋಷಗಳ, ಇತ್ತಪನು=ಕೊಡುವನು. ಸಂದೇಹಬಡಿಸಲ್ಲ=ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹಪಡಬೇಕಾದುದು ಇಲ್ಲ. ಇದು ಅಖಿಳಶಾಸ್ತ್ರಮತ=ಇದು ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರ ಸಂಮತವಾದ ವಿಷಯವು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಪ್ರಾತಃಕಾಲಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆಯು ಹೇಗೆ ನಿತ್ಯಕರ್ಮವೋ ಹಾಗೆ, ತಮೋಯೋಗ್ಯರಾದ ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ದೂಷಿಸುವುದೂ, ಭಕ್ತರನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುವುದೂ ಕೂಡ ಕರ್ತವ್ಯ ಕರ್ಮವು ಹಾಗೆ ಯಾವ ಪುರುಷನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವನಿಗೆ, ಸ್ತ್ರೀಹತ್ಯಾ, ಗೋಹತ್ಯಾ, ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾ ಮೊದಲಾದ ದೋಷಗಳನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನು ಕೊಡುವನು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹಪಡಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಮ್ಮತವು. “ಅಥಚಯೇ ನರಾಃ ||೧೩|| ದೈತ್ಯನಿಂದಾಂನಕುರ್ವಂತಿ ತೇಪಿತತ್ಪಾಪಭಾಗಿನಃ” ಎಂಬ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯ ವಾಕ್ಯವು ಇದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವು.

ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಿಯ ಗುಣಗಳ ಹಿ
ರಣ್ಯ ಗರ್ಭಾದ್ಯರಿಗೆ ಕಲಿಮುಖ
ದಾನವರಸಂತತಿಗೆ ಅವರಧಿಕಾರವನುಸರಿಸಿ ||
ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳಿವ ಬಹುಕಾ
ರುಣ್ಯಸಾಗರನಲ್ಪಶಕ್ತಿಗ
ಳುಣ್ಣಲರಿಯದೆ ಇರಲು ಉಣಗಲಿಸಿದನು ಸರ್ವರಿಗೆ || ೧೦ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಿಯ ಗುಣಗಳ, ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಾದ್ಯರಿಗೆ= ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ, ಕಲಿಮುಖ ದಾನವರ ಸಂತತಿಗೆ=ಕಲಿ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯರ ವಂಶದವರಿಗೆ, ಕೊಟ್ಟು, ಅವರಧಿಕಾರವನುಸರಿಸಿ= ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳಿವ=ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವನು. ಬಹು ಕಾರುಣ್ಯಸಾಗರನು=ಬಹು ಕರುಣಾಸಮುದ್ರನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಅಲ್ಪಶಕ್ತಿಗಳು=ಅತ್ಯಣುರೂಪರಾಗಿ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಫಲವನ್ನಾದರೂ ಅನುಭವಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಜೀವರು, ಉಣ್ಣಲರಿಯದೆ ಇರಲು= ಫಲವನ್ನು ಭೋಗಿಸಲು ಅರಿಯದಿರಲು, ಸರ್ವರಿಗೆ=ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ, ಉಣಗಲಿಸಿದನು= ಫಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಕಲಿ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯರಿಗೂ, ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ, ಹಂಚಿಕೊಟ್ಟು, ಆಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಅವರವರು ಮಾಡುವ ಪುಣ್ಯಪಾಪಾದಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಅವರವರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾದ ಫಲಗಳನ್ನುಣಿಸುವನು. ಕರುಣಾ ಸಮುದ್ರನಾದ ಹರಿಯು, ಅತ್ಯಣುರೂಪವುಳ್ಳ ಅಲ್ಪಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಜೀವರಿಗೆ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಭೋಗಶಕ್ತಿಯು ಇಲ್ಲದಿರಲು ಅಂತಹವರಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಫಲಗಳನ್ನು ಉಣುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು.

ಸತ್ಯವಿಕ್ರಮ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪ ಸ
ಮಸ್ತರಿಗೆ ಕೊಡಲೋಸುಗದಿ ನಾ
ಲ್ಪತ್ತುಭಾಗವ ಮಾಡಿ ಲೇಶಾಂಶವನು ಜನಕೀವ ||
ಅತ್ಯಲ್ಪ ಪರಮಾಣುವಿಗೆ ಸಾ
ಮರ್ಥ್ಯವನು ತಾಕೊಟ್ಟು ಸ್ಥೂಲ ಪ
ದಾರ್ಥಗಳನುಂಡುಣಿಪ ಸರ್ವದ ಸರ್ವ ಜೀವರಿಗೆ ||೧೧||

ಪದಾರ್ಥ:- ಸತ್ಯವಿಕ್ರಮ=ಅಮೋಘವಾದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ಶ್ರೀಹರಿಯು, (ವ್ಯರ್ಥವಾಗದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳವನು) ಸಮಸ್ತರಿಗೆ=ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ, ಪುಣ್ಯಪಾಪ=ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳನ್ನು ಕೊಡಲೋಸುಗ= ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾಲ್ವತ್ತು ಭಾಗವ ಮಾಡಿ=ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ೪೦ ಭಾಗಮಾಡಿ, ಲೇಶಾಂಶವನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಜನಕೆ=ಜೀವರಿಗೆ, ಈವ=ಕೊಡುವನು. ಅತ್ಯಲ್ಪ ಪರಮಾಣುವಿಗೆ=ಬಹು ಅಲ್ಪವಾದ ಪರಮಾಣು ಸ್ವರೂಪರಾದ ಜೀವರಿಗೆ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ತಾ ಕೊಟ್ಟು, ಸ್ಥೂಲ ಪದಾರ್ಥಗಳು=ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳಿಗೆ ಫಲರೂಪವಾದ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಅಂದರೆ, ಭೋಜನಪಾನಾದಿಗಳು ಸ್ತ್ರೀಯಾದಿ ಭೋಗಗಳು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥೂಲ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಭೋಗಗಳನ್ನು, ಉಂಡು=ತಾನುಂಡು, ಸರ್ವದಾ, ಸರ್ವಜೀವರಿಗೆ, ಉಣಿಪ=ಉಣಿಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಸತ್ಯ ಪರಾಕ್ರಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಪುಣ್ಯಪಾಪದ ಫಲಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವರವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಫಲಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ೪೦ ಭಾಗಗಳಾಗಿ ಮಾಡಿ ೧ ಭಾಗವನ್ನು ಜೀವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ದತ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ೪೦೦ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ೧೦ ಭಾಗಗಳೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಈ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ೧೦ಕ್ಕೆ ೧ ರಂತೆ ೪೦ ರಲ್ಲಿ ೧ ಅಂಶವೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ೪೦೦ ರಲ್ಲಿ ೧೦ ಭಾಗವೆಂದರೂ, ೪೦ ರಲ್ಲಿ ೧ ಭಾಗವೆಂದರೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಒಂದೇ ಆಗಿರುತ್ತೆ. ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ “ಏವಂ ಪುಣ್ಯಸ್ಯ ಪಾಪಸ್ಯ ಚತ್ವಾರಿಂಶತ್ತಮಂ ಲವಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಜೀವಸ್ತೇನೈವ ಪೂರ್ಣೋಯಂ ಭವತಿಧ್ರುವಂ || ಅಲ್ಪಶಕ್ತಿತ್ವತೋಲ್ಪಂಚ ಪುಣ್ಯಂ ಪಾಪಂ ಪ್ರಜಾಯತೆ ||೧೭||” ಜೀವರಿಗೆ ಇರುವ ೪೦ ರಲ್ಲಿ ೧ ಭಾಗ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಈ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ದೇವದೈತ್ಯರು ಇದ್ದು ಮಾಡಿಸುವ ಪುಣ್ಯಪಾಪಾದಿಗಳಿಗೆ ಆ ದೇವ ದೈತ್ಯರುಗಳು ಭಾಗಿಗಳಾಗಿ ೪೦ ರಲ್ಲಿ ೧ ಅಂಶವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಜೀವರು ಅನುಭವಿಸುವರು. ಜೀವರು ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣರಾಗುವರು. ಅಲ್ಪ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾದುದರಿಂದ ಅಲ್ಪವಾದ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳೇ ಇವರಿಗೆ ಪೂರ್ಣವೆನಿಸುವುದು; ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವರು ಸ್ಥೂಲದೇಹದಿಂದ ಮಾಡುವ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಕರ್ಮ ಪ್ರೇರಕರಾದ ತತ್ವೇಶರಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ಪುಣ್ಯಫಲವನ್ನು, ದೈತ್ಯರು ಪಾಪ ಫಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವರು. ಜೀವರಿಗೆ ೪೦ ರಲ್ಲಿ ೧ ಅಂಶ ಮಾತ್ರವೇ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದು ಅಂದರೆ ಈ ಶರೀರದಿಂದ ನಾವು ಮಾಡುವ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಫಲರೂಪವಾದ ಸುಖ ದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ೪೦ ರಲ್ಲಿ ೧ ಅಂಶ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾವು ಅನುಭವಿಸುತ್ತೇವೆಂದು ಭಾವ. ಹೀಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪರಮಾಣು ಸ್ವರೂಪರಾದ ಜೀವರಿಗೆ ಕರುಣಾ ಸಮುದ್ರನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸ್ಥೂಲ ದೇಹವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಪುಣ್ಯಕ್ಕೂ ಪಾಪಕ್ಕೂ ಫಲರೂಪವಾದ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಸ್ಥೂಲ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಅನುಭವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವನು. ಜೀವನ ಪರಿಮಾಣವು ಕುದುರೆಯ ಬಾಲದ ಕೊನೆ ಕೂದಲನ್ನು ಸಹಸ್ರವಾಗಿ(ಶತ-?) ಶೀಳಿ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಸಹಸ್ರ(ಶತ-?) ತುಣುಕು ಮಾಡಿದರೆ ಕಡೆಗೆ ಉಳಿಯುವಷ್ಟು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ರೂಪವೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಇಂತಹಾ ಜೀವರಿಗೆ ಫಣ್ಯ ಫಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಾಗ ಮೃಷ್ಟಾನ್ನ ಭೋಜನ ಮಾಡುವುದು ಸ್ತ್ರೀಯಾದಿ ಭೋಗಗಳನ್ನನುಭವಿಸುವುದು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥೂಲ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಭೋಗವು ಆಗ ಬೇಕಾದರೆ ಜೀವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವೆ? ಪರಮಾತ್ಮನು ಇಂತಹಾ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಸ್ಥೂಲದೇಹವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು, ತತ್ವೇಶರನ್ನು ಅಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಅವರೊಳಗೆ ತಾನಿದ್ದು ಆ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಮಾಡಿಸಿ, ಫಲವನ್ನು ತಾನುಂಡು ಜೀವರಿಗುಣಿಸುವನು. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಕರುಣಾಸಮುದ್ರನೆಂದರು.

ಸರ್ವಜೀವರೊಳಗಿದ್ದು ಪುಣ್ಯಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸಿ ಉಂಡುಣಿಪ ಎಂದು ಪೂರ್ವಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಈ ದೇಹ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸುಖದುಃಖ ಲೇಪ ಉಂಟೋ ಏನೋ ಎಂದು ಶಂಕೆಬಂದೀತೆಂದು ಈ ಪದ್ಯದಿಂದ ಸದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿ ಆ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ:-

ತಿಮಿರ ತರಣಿಗಳೇಕದೇಶದಿ
ಸಮನಿಸಿಷ್ಟವೆ ಎಂದಿಗಾದರು
ಭ್ರಮಣಳಿ ಬಿಸಲಂಜಕೆಗಳುಂಟೇನೋ ಪರ್ವತಕೆ ||
ಅಮಿತಜೀವರೊಳಿದ್ದು ಲಕುಮೀ
ರಮಣವ್ಯಾಪಾರಗಳನೆ ಮಾಡುವ
ಕಮಲಪತ್ರ ಸರೋವರಗಳೊಳಿಷ್ಟ ತೆರನಂತೆ || ೧೨ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ತಿಮಿರತರಣಿಗಳೂ=ತಿಮಿರ=ಕತ್ತಲೆಯು, ತರಣಿ=ಸೂರ್ಯನು ಇವೆರಡು ಏಕ ದೇಶದಿ=ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ, ಸಮನಿಸಿ=ಸಮಾನವಾಗಿ, ಎಂದಿಗಾದರು, ಇಪ್ಪವೆ= ಇರುವವೆ; ಭ್ರಮಣ=ಚಲಿಸುವುದು=ಭಳಿ, ಬಿಸಿಲು ಇವುಗಳ, ಅಂಜಿಕೆಗಳು, ಪರ್ದತಕೆ, ಉಂಟೇನೋ! ಅಮಿತ ಜೀವರೋಳು= ಮಿತಿಯಿಲ್ಲದ ಜೀವರೋಳಿಗೆ, ಕಮಲಪತ್ರ=ತಾವರೆ ಎಲೆಯು, ಸರೋವರಗಳೊಳು, ಇಪ್ಪತೆರನಂತೆ=ಹೇಗೆ ನಿರ್ಲಿಪ್ತವಾಗಿರುವುದೋ ಹಾಗೆ, ಇದ್ದು= ನಿರ್ಲಿಪ್ತವಾಗಿದ್ದು, ಲಕುಮೀರಮಣ=ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯು, ವ್ಯಾಪಾರಗಳ=ಕರ್ಮಗಳನ್ನು, ಮಾಳ್ವ= ಮಾಡುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಸೂರ್ಯನೂ, ಕತ್ತಲೆಯೂ ಹೇಗೆ ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಅಸಂಭವವೋ, ಹಾಗೆ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಹರಿಗೆ ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ದೇಹಸಂಬಂಧದಿಂದ, ದುಃಖಲೇಪವು ಅಸಂಭವವು. ಪರ್ದತಕ್ಕೆ ಚಲನ ಭಯವಾಗಲಿ, ಬಿಸಿಲು ಭಳಿ ಮೊದಲಾದವು ಹೇಗೆ ಇಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆ ಜಗದೀಶ್ವರನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸುಖದುಃಖಾದಿ ಸಂಬಂಧಗಳು ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ. ಮತ್ತೂ, ಎಲ್ಲರ ದೇಹದೊಳಗೂ ಇದ್ದು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕಮಲ ಪತ್ರದಂತೆ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗಿ ಇರುವನು. ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಉಪಮಾನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವರು. ಸೂರ್ಯನು ಹೇಗೆ ಕತ್ತಲನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಕಾಣನೋ ಹಾಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಆನಂದ ಸ್ವರೂಪನಾದುದರಿಂದ ದುಃಖಲೇಪವನ್ನಾದರೂ ಎಂದಿಗೂ ಕಾಣನೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಉಪಮಾನವು. ಭಳಿ ಬಿಸಿಲು ಮೊದಲಾದವು ಪರ್ದತವನ್ನು ದುಃಖಪಡಿಸಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವೋ, ಹಾಗೆ ಜೀವ ಕೃತಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಏನೇನೂ ಮಾಡದೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಉಪಮಾನವು. ಕಮಲಪತ್ರವು ನೀರೊಳಗಿದ್ದರೂ ಹೇಗೆ ನೀರು ಅದರ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲದೋ ಹಾಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ದೇಹದೊಳಗಿದ್ದರೂ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗಿರುವನೆಂದು ಮೂರನೆಯ ಉಪಮಾನವು.

ಅಂಬುಜೋದ್ಭವ ಮುಖ್ಯಸುರಕಲಿ

ಶಂಬರಾದಿ ಸಮಸ್ತದೈತ್ಯಕ

ದಂಬಕನುದಿನ ಪುಣ್ಯಪಾಪ ವಿಭಾಗವನೆ ಮಾಡಿ ||

ಅಂಬುಧಿಯ ಜಲವನು ಮಹಾಘಟ

ಬಿಂಬರಿತು ತುಂಬುವ ತೆರದಿ ಪ್ರತಿ

ಬಿಂಬರೊಳು ತಾನಿದ್ದು ಯೋಗ್ಯತೆಯಂತೆ ಫಲವೀವ || ೧೩ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಅಂಬುಜೋದ್ಭವಮುಖ್ಯಸುರ=ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳು, ಕಲಿಶಂಬರಾದಿ ಸಮಸ್ತದೈತ್ಯಕದಂಬಕೆ=ಕಲಿ, ಮತ್ತು ಶಂಬರಾಸುರ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ, ಅನುದಿನ=ಪ್ರತಿ ದಿವಸದಲ್ಲೂ, ಪುಣ್ಯಪಾಪವಿಭಾಗವನೆ ಮಾಡಿ, ಅಂಬುಧಿಯ ಜಲವನು=ಸಮುದ್ರೋದಕವನ್ನು ಮಹಾಘಟ=ದೊಡ್ಡದಾದ ಕೊಡ ಮೊದಲಾದವು ಬಿಂಬರಿತು=ತನ್ನ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಹಾಗೆ, ತುಂಬುವ ತೆರದಿ=ತುಂಬುವಂತೆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬರೊಳು, ಪ್ರತಿಬಿಂಬರಾದ ಜೀವರೋಳಿಗೆ, ತಾನಿದ್ದು, ಯೋಗ್ಯತೆಯಂತೆ=ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ, ಫಲವೀವ=ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಕಲಿ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯಸಮೂಹಕ್ಕೂ, ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿ ನೀರಿದ್ದರೂ, ಕೊಡ ಚಿಂಬು ಮೊದಲಾದ ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿದರೆ ಆ ಪಾತ್ರೆಗಳ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಹೇಗೆ ನೀರು ತುಂಬುವುದೋ ಹಾಗೆ ಪ್ರತಿದಿವಸಗಳಲ್ಲೂ ಜನರು ಮಾಡುವ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳನ್ನು ಭಾಗಮಾಡಿ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಅವರವರಿಗೆ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವನು. ಪಾತ್ರೆಗಳು ನೀರಿದ್ದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ತಾವಾಗಿ ಹೋಗಿ ನೀರು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಕೊಡ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಆ ಪಾತ್ರೆ ಹಿಡಿಯುವಷ್ಟು ನೀರು ತುಂಬುವನು. ಅದರಂತೆ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳು ಸಮುದ್ರೋದಕದಂತೆ ಅಪಾರವಾಗಿರುವುದು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಘಟದಂತಿರುವ ಜೀವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನರಿತು ಪುಣ್ಯಪಾಪ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವನು. “ಸ್ವಯೋಗ್ಯಂ ಜಲಮಾದತ್ತಿ ಸಮುದ್ರಾದ್ಧೃತೋಘಟಃ” ತಾವತ್ತೈವಭವೇತ್ರ್ಯೋಃ ಏವಮತ್ರ ನಿದರ್ಶನಂ || ಎಂಬ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯವಾಕ್ಯವು ಇದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವು.

ಈ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೇವಲ ಸೊಂತ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲ. ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುತ್ತೇವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:-

ಇನಿತು ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದೊಳು ಭೃಗು
ಮುನಿಪಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನುಗರುಪಿದ
ದನುಬುಧರುಕೇಳುವುದು ನಿತ್ಯದಿ ಮತ್ತರವಬಿಟ್ಟು ||
ಅನುಚಿತೋಕ್ತಿಗಳಿದ್ದರೆಯು ಸರಿ
ಗಣನೆ ಮಾಡದಿರೆಂದು ವಿದ್ವ
ಜ್ಞನಕೆ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯಮಾಡುವೆ ವಿನಯಪೂರ್ವಕದಿ || ೧೪ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಇನಿತು=ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ; ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದೊಳು ಭೃಗುಮುನಿಪ = ಭೃಗು ಎಂಬ ಮುನೀಶ್ವರನು, ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನು=ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನು ರಾಜನಿಗೆ, ಅರುಪಿದನು= ಹೇಳಿದುದನ್ನು, ಬುಧರು=ಜ್ಞಾನಿಗಳು, ನಿತ್ಯದಿ, ಮತ್ತರವ ಬಿಟ್ಟು ಕೇಳುವದು. ಅನುಚಿತೋಕ್ತಿಗಳು=ಇದರಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಅನುಚಿತವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳು, ಇದ್ದರೆಯು ಸರಿ, ಗಣನೆ ಮಾಡದಿರೆಂದು=ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಡಬೇಡಿರಿ! ಎಂದು ವಿನಯಪೂರ್ವಕದಿ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯ ಮಾಡುವೆ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಈ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಹೇಳಿದ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲವೂ, ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯ ೩೦ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಭೃಗುಋಷಿಗಳು ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನು ರಾಜನಿಗೆ ಉಪದೇಶಮಾಡಿರುವ ವಿಷಯಗಳೆ ಹೊರತು ನಮ್ಮ ಸೊಂತವಾಕ್ಯವಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೊಟ್ಟಿಯ ಕಿಚ್ಚನ್ನು ಮಾಡದೆ ನಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ಇದನ್ನು ಕೇಳತಕ್ಕದ್ದು. ನಾನು ಹೇಳಿದುದರಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಅನುಚಿತವಾದ ಮಾತುಗಳಿದ್ದರೂ ಭಗವನ್ನಹಿಮೆಯೆಂಬ ಗುಣಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ದೋಷವನ್ನು ಲಕ್ಷೀಕರಿಸಬಾರದೆಂದು ವಿನಯ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವೆನು ಎಂದು ದಾಸರಾಯರು ದೊಡ್ಡವರಲ್ಲಿ ವಿನೀತರಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಶಿಷ್ಯಶಿಕ್ಷಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವರೇ ಹೊರತು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅನುಚಿತವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಿವೆಯೆಂದರ್ಥವಲ್ಲ. “ಇನಿತು ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯದೊಳು ಭೃಗುಮುನಿಪ ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನುಗರುಪಿದನು” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ, ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯ ದೊಳಗಿನ ಭೃಗು ಋಷಿಯು ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನುನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವೆವೆಂದು ದಾಸಾರ್ಯರು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಮೂಲವು ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಅದರಂತೆ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯ ೩೦ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಭೃಗುಋಷಿಗಳಿಗೂ ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನುನಿಗೂ ಸಂವಾದ ರೂಪವಾಗಿ ಇವೇ ವಿಷಯಗಳೇ ಹೇಳಿರುವರು. ಆ ಶ್ಲೋಕಗಳೇ ಈ ಸಂಧಿಯ ತಾತ್ಪರ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆದರೆ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕರ್ತರು “ಭೃಗುಮುನಿಪ ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನುನಿಗೆ” ಎಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಭೃಗುಮುನಿಪ ಎಂದರೆ ಭೃಗುವಂಶಕ್ಕೆ ಅಧಿಪರಾದ ಪರಶುರಾಮದೇವರು ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನುನಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದರೆಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಮುನಿಪ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಋಷೀಶ್ವರನೆಂದರ್ಥ, ಭೃಗುಋಷೀಶ್ವರೆಂದು ಮಾಡಿದರೆ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಸರಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ಪರಶುರಾಮದೇವರೆಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಇದಕ್ಕಾಧಾರ ಹುಡುಕಬೇಕಾಗಿದೆ. ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯ ೨೮ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮೊದಲು ೩೪ ವರೆಗೂ ಭೃಗುಋಷಿಗಳಿಗೂ ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನುರಾಜನಿಗೂ ಸಂವಾದ ಕಥೆಗಳು ಇರುವವು. ಅದರಲ್ಲಿ ೩೦ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಕಥೆ ಇದು ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದವರು ಭೃಗು ಋಷಿಯೋ, ಪರಶುರಾಮರೋ ಎಂಬುವುದನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

ಸಂಧಿಯನ್ನು ಮುಗಿಸುತ್ತಾ ಭಗವಂತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

ವೀತಭಯ ವಿಶ್ವೇಶ ವಿಧಿಪಿತ
ಮಾತುಳಾಂತಕ ಮಧ್ವವಲ್ಲಭ
ಭೂತಭಾವನನಂತ ಭಾಸ್ಕರತೇಜ ಮಹರಾಜ ||

ಗೌತಮನ ಮಡದಿಯನು ಕಾಯ್ದಾ
ನಾಥರಕ್ಷಕ ಗುರುತಮ ಜಗ
ನ್ನಾಥವಿಟ್ಟಲ ತನ್ನನಂಬಿದ ಭಕ್ತರನು ಪೊರೆವ || ೧೫ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ವೀತಭಯ=ಭಯರಹಿತನು; ವಿಶ್ವೇಶ=ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯು; ವಿಧಿಪಿತ=ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ತಂದೆಯು, ಮಾತುಳಾಂತಕ=ಸೋದರಮಾವನಾದ ಕಂಸನನ್ನು ಕೊಂದವನು; ಮಧ್ವವಲ್ಲಭ=ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿವಿಷಯನು; ಭೂತಭಾವನ= ಪ್ರಾಣಿಗಳ ರಕ್ಷಕನು, ಅನಂತಭಾಸ್ಕರತೇಜ=ಅನಂತಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವನು, ಮಹರಾಜ=ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವತೆ ಮೊದಲಾದ ಸಕಲ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೂ ಅರಸನು, ಗೌತಮನ ಮಡದಿಯನು ಕಾಯ್ದಾ=ಗೌತಮರ ಪತ್ನಿಯಾದ ಅಹಲೈಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದ (ಇಂದ್ರದೇವರ ಸಂಗದಿಂದ ಪತಿಯಾದ ಗೌತಮರ ಶಾಪಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಕಲ್ಲಾಗಿದ್ದವಳನ್ನು ರಾಮಾವತಾರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪಾದಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ರಕ್ಷಿಸಿದ) ಅನಾಥರಕ್ಷಕನು, ಗುರುತಮ=ಮುಖ್ಯ ಗುರುಗಳು, ವಾಯುದೇವರು ಅವರಿಗೂ ಸಹ ಗುರುವಾದುದರಿಂದ ಗುರುತಮನೆಂದರು, ಜಗನ್ನಾಥವಿಟ್ಟಲ= ಇಂತಹ ನಮ್ಮ ಅಂಕಿತಮೂರ್ತಿಯಾದ ಜಗನ್ನಾಥವಿಟ್ಟಲನಾಮಕನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ತನ್ನ ನಂಬಿದ ಭಕ್ತರನು, ಪೊರೆವ=ರಕ್ಷಿಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು.

ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಧಿ ಎಂಬ ೧೭ನೆಯ ಸಂಧಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಮುಗಿದುದು

|| ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ||